

aan de bijeengefloten bemanningen. Het Cambo juichte over 'een bonds-overwinning'.¹

Op 2 januari '33 verliet het eskader Soerabaja. 'De Zeven Provinciën' zou een oefenreis rond Sumatra maken. Zij was een in 1910 in dienst gestelde kruiser van ruim 6500 ton (met het oog op de vrij geringe snelheid behoren wij eigenlijk van 'panterschip' te spreken), bewapend met acht kanonnen waaronder twee met een kaliber van 28 cm – de zwaarste en verstragende vuurmonden die de marine kende. Het schip bezat evenwel geen moderne vuurleiding en evenmin afweergeschut tegen luchtaanvallen. Het deed al jaren dienst voor de verdere opleiding van de kwekelingen uit Makassar en werd als zodanig ook wel eens gebruikt om officieren die elders minder voldaan hadden, een nieuwe kans te geven. Het had 141 Europeanen en 256 Indonesiërs aan boord; er waren 30 officieren. Maar voor wat volgde, was speciaal van belang dat zich onder de Europese en Indonesische minderen een actieve communistische cel bevond.

Van het eind van de jaren '20 af had de Communistische Internationale (de Komintern) zich veel moeite gegeven, in de marines van de landen der tegenstanders eigen kernen te vormen. In '31 waren hiervoor in Rouaan, Hamburg en Rotterdam zelfs opleidingsscholen gesticht, te Rotterdam in de Internationale Zeeliedenclub aan de Willemskade. Daar trof een van de organisatoren en docenten van de Komintern, de Duitser Richard Krebs, herfst '32 een jonge Chinese Komintern-agent aan, Leo Chang, die op weg was naar Indië en tot taak gekregen had, met de cellen aan boord van de marineschepen in Indische wateren contact op te nemen. Op 'De Zeven Provinciën' had de Marine-afdeling van de Komintern *'eine starke Zelle und zudem noch einen Aktionsausschuss der sich aus holländischen und javanischen Seeleuten zusammenstellte.'*²

Deze cel kreeg haar kans toen op 21 januari bericht kwam dat de derde korting, zij het voor de Europese schepelingen tot 4% verminderd, alsnog een feit zou worden; voor de Indonesische schepelingen zou zij 7% bedragen. Het eskader was toen weer in Soerabaja teruggekeerd; daar kwam het tot betogingen en op de 30ste tot dienstweigering door grote aantallen Europese en Indonesische militairen van de marine; meer dan 500 werden gearresteerd. Men moet wel aannemen dat de eerste berichten omtrent die beroering aan de leiding van de Komintern de overtuiging schonken dat in Nederlands-

¹ *De ongeregelheden bij de Koninklijke Marine in Nederlands-Indië in de aanvang van 1933*, p. 23. Dit is het in 1934 verschenen officiële verslag. Verder aan te halen als: *De ongeregelheden enz.* ² Jan Valtin (ps. voor Richard Krebs): *Tagebuch der Hölle* (1957), p. 281.